

Kunics Zsuzsa

A fényképezés kezdetei Nagykanizsán

A város első állandó műtermi fényképésze, *Mikolasch Sámuel (1826-1902)*

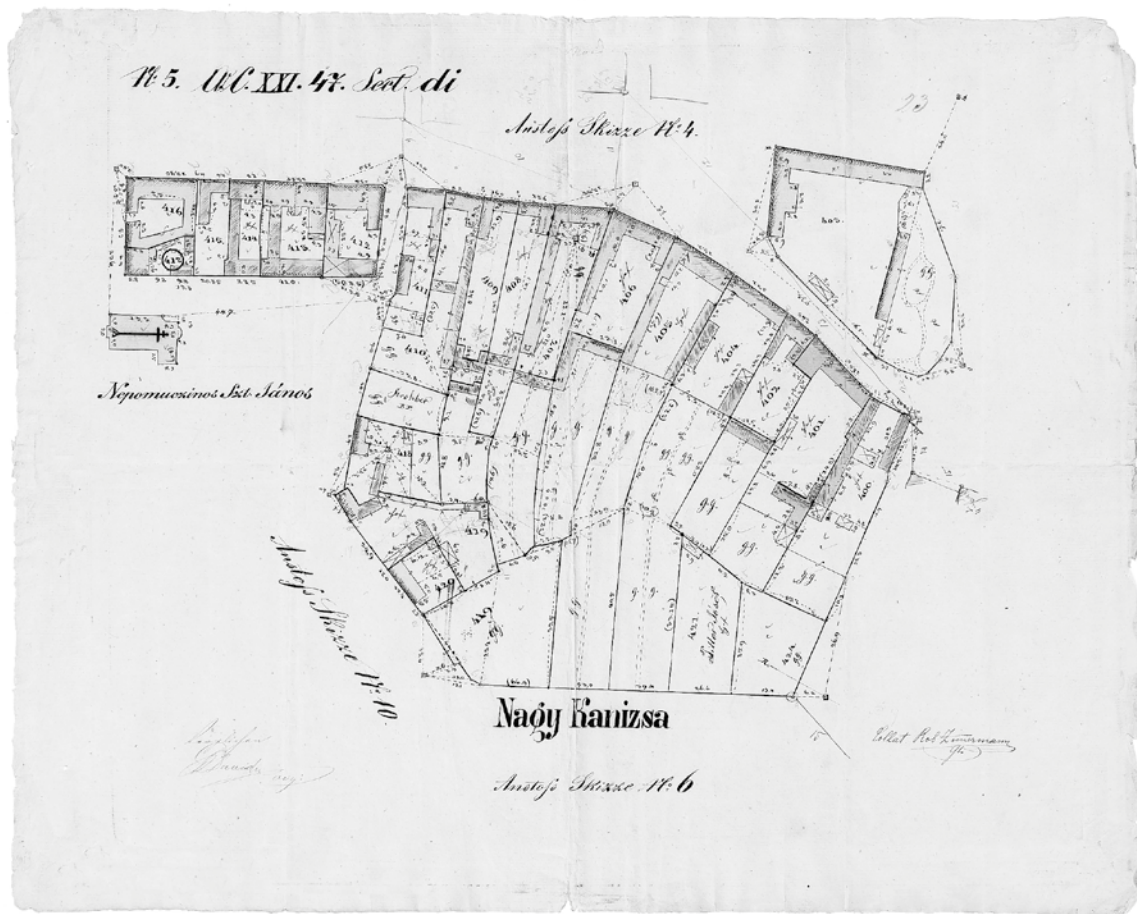
A magyar közönség 1839. február 2-án a *Hasznos Multságok* című lapban *A fény hatásának állandósítása* címmel megjelent rövid tudósításból értesült a század korszakalkotó találmányáról, „Daguerre úr fölfedezéséről”. Néhány hónappal később, 1839. augusztus 19-én a Francia Akadémia ülésén óriási nemzetközi érdeklődés közepette, a vegyi eljárást részletezve ismertették a dagerrotípia készítését¹. A francia kormány – Daguerre-nek és kutatótársának, Niépce örökösének életjáradékot biztosítva – ugyanezen a napon a „világnak ajándékozta” a felfedezést, hogy bárki szabadon foglalkozhasson a fényképezéssel. A fotográfia ezzel megkezdte világhódító útját.

Magyarországon az első fénykép – amelyről biztos tudomásunk van – Vállas Antal készítette egy bemutató keretében 1840. augusztus 29-én a Magyar Tudós Társaság ülésén.

¹ Szilágyi Gábor: Magyar fotográfia története. Magyar Filmintézet, Budapest, 1996. 5-6. (A továbbiakban: SZILÁGYI 1996), Stemlerné Balog Ilona: Történelem és fotográfia. Osiris Kiadó – Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest, 2009. 15-16. (A továbbiakban: STEMLERNÉ 2009)

1. kép: Heti vásár a Fő úton – Deák téren, 1896 körül. A Felsőtemplom mellett jól látszanak a földszintes Weiss- és Wusztl házak, az utóbbiban működött – nagy valószínűséggel – Mikolasch Sámuel műterme.

Belus Lajos gyógyszerész felvétele (Thúry György Múzeum)

2. kép: A Felsőtemplom és a szomszédos Weiss- és Wusztli-házak az 1864. évi kataszteri térkép szelvényén (417. sorszámmal jelölve a Wusztli-ház). (Thúry György Múzeum)

Az első magyar fotográfusnak a szakírók többsége mégis Marastoni Jakab neves arcképfestőt tartják, aki 1841 júniusában nyitotta meg műtermét Pesten.²

A Magyarország területén készült korai felvételek igen ritka darabok. Csupán mintegy 250 dagerrotípiára lelhető fel a közgyűjteményekben, s ezek közül a hitelesen hazánkban felvett 30 felett van. Ezért különösen értékes és helytörténeti szempontból fontos a közelmúltban Párizsban, a Francia Fotográfiai Társaság gyűjteményében Fisli Éva fotótörténész által fellelt, 1845 körül készült, ismeretlen alkotójú dagerrotípiára, mely a zalaegerszegi vásárteret ábrázolja.³

retlen alkotójú dagerrotípiára, mely a zalaegerszegi vásárteret ábrázolja.³

Az 1840-es években – Veress Ferenc kolozsvári fényképész, feltaláló az *Ország Tükre* című képes folyóiratban 1862-ben megjelent írása szerint – még nagy újdonságként szemlélték a magyar városokban az „itt átutazott fényképészek műkirakatát”: „Sokan szinte meséseknek találták az azon képek előállítás módjáról hallott nézeteket... Akkor még az úgynevezett Daguerre-féle móddal állították elő azon csodaszerű képeket, a mikről azt szokták volt

² Az első magyar fotográfus címet a mesterséget hivatás-szerűen űző Marastoni Jakab és Kawalky Lajos között osztják meg a fotótörténészek. Lásd: Ki volt a legelső magyar fotográfus? https://maimanohaz.blog.hu/2018/08/29/ki_volt_a_legelső_magyar_fotografus (Letöltve:2019. 03.18.)

³ STEMLERNÉ 2009. 24., Fisli Éva: Szépséges, furcsa tárgy. Újabb, 1848 előtti magyar dagerrotípiára a nagyvilágból. Apertúra, 2020. január-február http://www.mafot.hu/apertura_szepseges-furcsa-targy.html (Letöltve:2020.02.04.)

3. kép: Totola János kalaposmester portréja, 1870-es évek. Mikolasch Sámuel felvétele. (Thúry György Múzeum)

4. kép: Ismeretlen fiatalember Mikolasch Sámuel műtermében, 1860-as évek (Göcseji Múzeum)

mondani: Hallatlan találmány! Benéz az ember egy tükörbe s örökre ott marad a képe.”⁴

A fényképezés szélesebb körű elterjedése Magyarországon az 1860-as évek elejéig várható magára. „Idegen fényképész-utazók” járták a városokat, de a magyarok közül is kevés volt, aki – ha rövid ideig is – ne ette volna a vándorfényképészek keserű kenyerét. Télre általában egy nagyobb városba húzódtak be, nyáron a sorra járt helységekből egy épület északra néző kiszögellése, falun egy csűr vagy szekérszín kapuja szolgált háttértámaszul.⁵

A fényképészek kezdetben a gyógyszerészek, aranyművesek, vésnökök és a tudomány művelőinek köréből kerültek ki, amint azonban megjelentek a könnyen kezelhető ún. „Dilletanten-Kofferek”, úgy so-

⁴ Veress Ferenc: A fényképezés múltja, jelene és jövője hazánkban (Történelmi és eszmetörténelmi). Az Ország Tükre (Budapesti Képes Közlöny) Pest, 1862. május 1. 132.

⁵ Molnár István: Az utazó fényképészekről. Fényképezési Lapok, Kolozsvár, 1882. április. 57-60. http://dspace.bcucuj.ro/bitstream/123456789/46411/1/BCUCLUJ_FP_10-6648_1882_001_004.pdf (Letöltve: 2019. 03.20.)

5. kép: Fiatal, krinolinós nő portréja a Kozlovsky-Balogh család albumából (kezében napernyőjét tartja), 1860-as évek (Magántulajdon)

6. kép: Ismeretlen, magyaros ruhát viselő fiatalember a Kozlovsky-Balogh család albumából, 1860-as évek (Magántulajdon)

kasodtak a fényképészjelöltek is. Sorra új műtermek nyíltak, 1858-ban már 15 működött belőlük Pest-Budán. Az 1860-as évek elejére divattá vált a fényképezkedés, a szegényebb sorsúak is egyre inkább áldoztak erre a „fényűzési cikkekre.”⁶ Már nem csak embereket, de – a korabeli tudósítások alapján – azok kedvenc állatait, szarvasmarhákat, lovakat, díszfogatokat, bútorokat, menyegzői asztalt is mind gyakrabban megörökítettek. Minden előforduló „fényképész-munkák” az „időjárás különbsége nélkül elvállaltatnak” – hirdette szolgáltatásait Pesten és (Kozmata Ferencsel társulva) Nagykanizsán a helyi lapban 1864-ben Auerbach Miksa fényképész.⁷

A „fényirdák” és fényképészek száma rohamosan nőtt, 1862 és 1866 között mintegy 280-an foglalkoztak – hivatásszerűen és műkedvelésből – fényképezéssel Magyarországon, és alig akadt jelentősebb helység, ahol egy-két fényképész ne nyitott volna műtermet.⁸

Másutt vándorfényképészek szolgálták ki a közönséget. Intézményesített képzés azonban nem létezett, a „fényképírói pályára törekvő ifjú” a főnökétől tanulhatott csak. A vidéki „fényirdák” fotográfusai általában nagyobb városok híres mestereinél, Pesten, Bécsben tanulták a szakmát.

Az érdeklődők esetleg a Veress Ferenc kolozsvári fényképész, fentaláló által 1882-ben elindított

⁶ SZILÁGYI 1996. 204.

⁷ Zala-Somogyi Közlöny 1864. július 10. 85-86. és Szilágyi i.m. 205.

⁸ Fényképészeti Lapok, Kolozsvár, 1882. IV. szám 63. http://dspace.bcuculuj.ro/bitstream/123456789/46411/1/BCUC-LUJ_FP_106648_1882_001_004.pdf (Letöltve: 2019. 03.20.), SZILÁGYI 1996. 206.

7. kép: Ismeretlen fiatal hölgy a Kozlovsky-Balogh család albumából, 1860-as évek (Magántulajdon)

8. kép: Testvérpár Mikolasch Sámuel műtermében, 1860-as évek (Thúry György Múzeum)

első szakmai folyóiratból, a *Fényképészeti Lapokból* juthattak értékes ismeretekhez, ahol a szerzők pl. „A fényképezésről, népszerű előadásban” vagy a „Gyakorlati fényképezés Veress Ferencről” címmel megjelenő cikksorozatokban osztották meg tapasztalataikat, ismertették a legújabb találmányokat.⁹

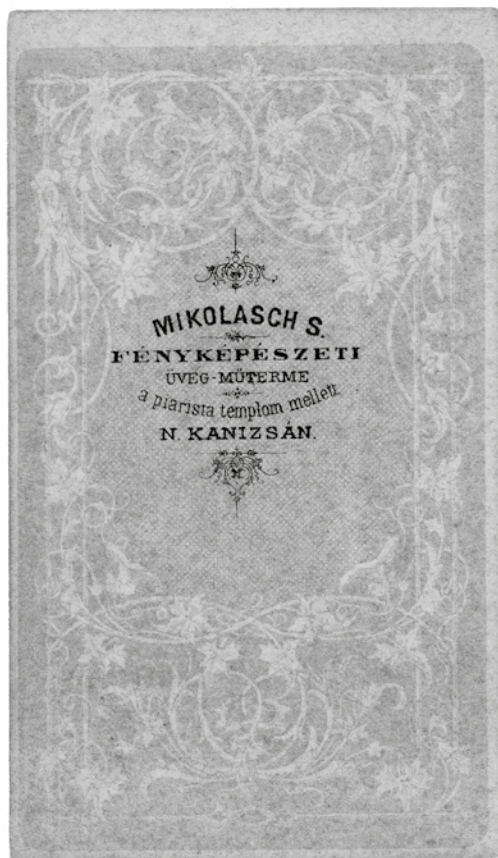
Az 1860-as években a hivatásos fényképészek közül többen csak rövid ideig maradtak a kisebb településeken. A jövedelmezőbb lehetőségeket kínáló népesebb városokba költöztek, vagy fióküzleteket tartottak fenn egy másik városban vagy valamely fürdő-nyaralóhelyen.

Környékünkön – Szilágyi Gábor a *Magyar fotográfia története* című munkája szerint – ebben az időszakban Keszthelyen és Pápán Hanély Antal és a Skoff-testvérek, Szombathelyen Knebel Ferenc és Tömöry Ferenc, Körmenden Jeney József, Varasdon Lypoldt Károly, Kaposvárrott Langsfeld Mór működött fényképészként.¹⁰

Tömöry Ferenc (1839-1890 körül) az 1860-as években Szombathelyen kezdte pályáját, 1866-tól azonban már Zala megyében dolgozott. Zalaegerszegen telepedt le egy rövid időre, utazó fotográfusként bejárta a megyét, felkereste Letenyét,

⁹ V. Sárfy Ignác és Veress Ferenc cikksorozata, *Fényképészeti Lapok*, Kolozsvár, 1882. I-V. és VIII. szám

¹⁰ SZILÁGYI 1996. 206-207.

9. kép: Mikolasch fotójának verzőja (Thúry György Múzeum)

10. kép: Szakállas férfi portréja, 1870-es évek (Thúry György Múzeum)

Alsólendvát, Nagykanizsát, később Bjelovárban (Horvátország) működött.¹¹

Nagykanizsára érkezésekor, 1866 szeptemberében a helyi sajtó is beszámolt a „fényképészek szaporodásáról”, az Alsó-Lendváról érkező Tömöry mellett két másik fényképész is ekkor jelent meg a városban, s „kettő már helyben van” – tudjuk meg a kis híradásból.¹²

A jelentős vonzaskörzettel rendelkező, 11 ezer fős lélekszámú eleven kereskedővárosban, Nagykanizsán ekkor már két „állandó” fényképész fogadta a fényképezkedni kívánó városlakókat és az idelátogatókat, Mikolasch Samu és Lingg Gyula.

A város első állandó műtermét, „fényirdáját”

¹¹ Tömöry Ferencről lásd: Megyeri Anna: Egy utazó fényképész, Tömöry Ferenc (1834-1890 körül). Zalai Múzeum 20. Zalaegerszeg 2012. 231-244. (A továbbiakban: MEGYERI 2012)

¹² Zala-Somogyi Közlöny, 1866. szeptember 20. 2.

Mikolasch Sámuel "fényképész, olaj- és szobafestész" névvel nyitotta meg. Mikolasch József festő és Korein Betti gyermekeként 1826-ban Zalaegerszegen született.¹³ Vállalkozását 24 évesen, 1850-ben alapította Nagykanizsán. Nem tudni azonban, hogy fényképezéssel pontosan mikor kezdett foglalkozni. A 1862. július 1-jétől megjelenő Zala-Somogyi Közlöny első számaiban már fényképészeti „Salon”-ját ajánlotta, „az időjárás tekintetbe vétele nélkül” elfogadott bármiféle megrendeléseket, s kezeskedett az általa készített képek „természethűségéért” is.¹⁴ (Ugyanakkor – a hirdetés szerint – elfogad mindenféle szoba- és olajfestési munkákat, aranyo-

¹³ Mikolasch (Mikolás) Sámuel halotti anyakönyve, 1902. június 1. <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3357-9TMR-SRX?i=238&wc=9232-L25%3A40679501%2C50104401%2C41268201&cc=1452460>.

¹⁴ Zala-Somogyi Közlöny, 1862. július 1.7., július 10. 16., július 20. 23.

11. kép: Ismeretlen, magyaros ruhát viselő fiatalember portréja a Kozlovsky-Balogh család albumából, 1860-as évek (Magántulajdon)

12. kép: Cser József tanító portréja, 1870-es évek (Thúry György Múzeum)

zásokat és síremlékeket is a „legjutányosabb áron”).)

Üveg-műterme pontos címét nem ismerjük, a „piarista utcában (a távirtdai hivatal átellenében)”, „a piaristák temploma átellenében”, s egy alkalommal a „felső templom melletti Vértessy-féle ház” olvasható helyszínként a hirdetésekben.¹⁵ A fényképei verzói szerint műterme „a piarista templom mellett” található. Az egykori Felsőtemplom tér (ma Deák tér) keleti oldalán, a piaristák által gondozott Felsőtemplom mellett álló földszintes épületek egyikében működhetett, valószínűleg a Wusztl Alajos szappanos mester, városi kama-

¹⁵ Mikolasch Samu hirdetései: Zala-Somogyi Közlöny, 1862. július 17., 1863. május 1.62., 1866. december 1.4., és Ócsváry Ede debreceni orvos hirdetése, aki március hónapban Nagykanizsán rendel a „Piaristák temploma mellett levő Vértessy-féle házban, ahol Mikolasch fényképész lakik”. Zala-Somogyi Közlöny 1869. március 6.4.

rás, majd az özvegye tulajdonában lévő 417. sorszámú városi házban, annak a templom melletti kis utcácskára néző udvari épületében.¹⁶ (1-2. kép)

Felvételei közül –jelenleg – alig több mint egy tucatot ismerünk. Helytörténeti aukciókon is csak ritkán találkozni munkáival, néhányat a

¹⁶ A földszintes épület helyén fia, Wusztl Lajos 1898-ban építtette fel a ma is álló emeletes épületet, mely későbbi tulajdonosáról elnevezve Kőnig-házként ismert. (Deák tér 7.) Lásd: Kunics Zsuzsa: Nagykanizsa településszerkezetének és városképének változásai (1850-1945). Nagykanizsa Városi Monográfia III., Nagykanizsa, 2014. 361-362. (A továbbiakban: KUNICS 2014)

A hirdetésben említett „távirtdai hivatal” ebben az időben a tér déli oldalán álló épületben (később Deák tér 3.) működött. Lásd: Tarnóczy Attila: Hol, mi? Kanizsai házak és lakói. (A továbbiakban: TARNÓCZKY 2020) <http://holmi.nagykar.hu/irasok/4568/1.html#a155> (Letöltve: 2020. március 23.)

13-14. kép: Ismeretlen fiatalasszony portréja és a kép hátlapja, 1870-es évek eleje (Közli: Tarnóczky Attila)

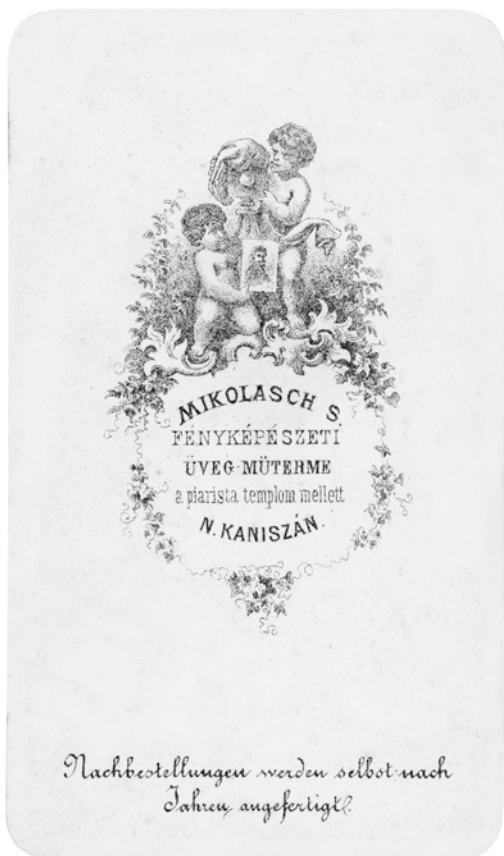
Thúry György Múzeum gyűjteményének sikerült az utóbbi években megvásárolnunk. Datálás, megnevezés azonban általában nem szerepel rajtuk, így nem lehet tudni, kiket ábrázolnak. Csak az öltözetből, a haj- és férfiaktól esetleg a szakállviseletből lehet következtetni a felvételek korára. A Göcseji Múzeum két felvételt, egy női és egy férfi egészalakos portrét, őriz tőle.¹⁷ A keszthelyi Balatoni Múzeum gyűjteményeiben nem található Mikolasch-felvétel. A megmaradt fényképek többsége valószínűleg régi családi fotóalbumokban pihen, szintén meghatározás, felirat nélkül, s a családtagok már nem tudják megnevezni az ábrázolt személyeket, sőt a rokonság fokát sem.

2020 elején Kékesi Ildikó jóvoltából Gárdonyból került be egy régi családi albumból több vizitkártya -felvétel a Thúry György Múzeumba reprózásra, ezek között öt Mikolasch-fotográfia is akadt. A fotóalbum a balatongyőreki- becehegyi birtokos család tagjának, Kozlovsky Istvánnak vagy esetleg az alsópáhoki Balogh László bognármester családjának portréit őrizi. A tulajdonosok ma már nem emlékeznek rá, hogy felmenőik közül kiket örökített meg a nagykanizsai fotográfus.¹⁸

Mikolasch Sámuel felvétele őrizte meg Totola János neves kanizsai kalaposmester alakját és (valószínűleg) Cser József tanítóét is.

¹⁷ Göcseji Múzeum TOF 2017. 10.14. és ADF 44.888. Ezúton szeretnék köszönetet mondani Megyeri Annának, hogy a felvételeket a rendelkezésemre bocsátotta.

¹⁸ A felvételek Kékesi Ildikó, Gárdony tulajdonai. Ezúton szeretnék köszönetet mondani neki, hogy a felvételeket szkenelésre kölcsönadta a múzeumnak.

15. kép: Mikolasch felvételeinek hátlapja (Thúry György Múzeum)

16. kép: Mikolasch Sámuel: Teleki László képmása, 1861. Olajfestmény. (Thúry György Múzeum)

A zalaszentgróti születésű Totola János (1840-1910) az 1860-as években az akkor Sétátérnek nevezett későbbi Eötvös tér 25. szám alatt nyitotta meg kalaposműhelyét. Több mint száz éven keresztül a család három generációja követte őt a mesterségben és a műhelyben. Mikolasch az 1870-es években örökölte meg a kalaposmestert, magyaros kabátban, szűk zsinóros nadrágban, ráncos szárú csizmában, nyakában világos színű, csomóra kötött nyakkendővel. Bal kezét – a kor szokásos beállításának megfelelően – egy asztalkán nyugtatja (ezen helyezték el kalapját is), jobb kezében egy hosszú szárú pipát tart.¹⁹

(3. kép)

A kép jobb oldalán látható, a végén dús bojtjal díszített zsinórral elkött drapéria Mikolasch több felvételén megjelenik. Az esztergályozott és faragással gazdagon díszített támlás asztalka is –, amely az egyik műtermi alapperendezésnek számíthatott – több egészalakos férfiportré háttéréként feltűnik. Hasonlóan elrendezett a Göcseji Múzeum gyűjteményébe tartozó, magyaros ruhát viselő, csizmás fiatalember felvétele is. Öltözetük s beállításuk is nagyon hasonló: kezével ugyanazon a műtermi asztalkán (két könyvön) támaszkodik, pipa helyett jobb kezé-

¹⁹ TGYM ADF 4637. Totola János halotti anyakönyve <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3357-9TMG-9QFM?i=213&wc=9232-FM3%3A40679501%2C50104401%2C50658501&cc=1452460>. A műhelyről lásd: Pacsirszky László: Kalaposműhely Nagykanizsán. A nagykanizsai Thúry György Múzeum jubileumi évkönyve 1919-1969. Nagykanizsa, 1972. 167-183.

17. kép: Auerbach és Kozmata nagykanizsai műtermében készült felvétel: ismeretlen férfi portréja a zalai Grész család albumából, 1860-as évek (Göcseji Múzeum)

ben szivart tart, kalapja szintén az asztalon látható néhány fényképpel együtt.²⁰ (4. kép)

Az 1860-as évektől a modellt egyre inkább „általánosan elfogadott pozitúrákba” rendezték a fényképészek. Az idősebbeket ülve, a fiatalokat állva vették fel. A férfiak sétapálcát, szivart, pipát, könyvet, iratot tartottak a kezükben, a hölgyek legyezőt, imakönyvet, esetleg napernyőt, zsebkendőket.²¹ (5. kép) Mikolasch is ezt a gyakorlatot követte, a már bevált beállításokat alkalmazta, s általában a megrendelők is azt kérték, amit mások képein láttak.

A korszak jellegzetes műtermi berendezési tárgya volt a szögletes vagy kerek posztamens, a kő-hatású papírmasé pad, virágtartó s a különböző baluszteres korlátok. A kanizsai fényképészmester is felszerelte ezekkel a műtermét.

²⁰ GM TOF 2017.10.14.

²¹ SZILÁGYI 1996. 223.

A Kékesi Ildikó által megőrzött, valószínűleg a Kozlovszky család egy fiatal hölgytagját és egy ifjút ábrázoló, egészalakos portrékon is ez szolgált „háttérként” az elmaradhatatlan drapéria mellett. A magyaros ruhát, ujján is zsinórozással díszített dolmányt, hímzett, rojtos selyem-nyakkendőt, a szűk nadrághoz rán-cos szárú csizmát viselő fiatalember szögletes posztamensen könyököl, melyen egy talpon álló kerek virágtartó látható. (6.kép) A fiatal hölgy kis kalapkát, sötét színű, széles csipkerátéttel díszített ruhaderekat és bő selyemkrinolin-t visel. Egy baluszteres korláton könyököl, s két kezével összecukott napernyőjét tartja. A korlát mellett megjelenik berendezésként a szögletes posztamens is a virágtartóval.²²

(7. kép)

A felvételi szobában ugyanígy – a drapéria és a baluszteres korlát mellett – örökölte meg a mester az ismeretlen kanizsai vagy Kanizsa környéki testvérpárt is magyaros viseletben. A fiatal lány a krinolinjához az 1860-as évek elejére jellemző, sűrű zsinórozású atillát visel, melynek kezelőjét és alját is sujtás díszíti. A korláton könyöklő kezével kereszt-medállal díszített nyakláncát fogja, jobb kezét egy könyvön nyugtatja. Öccse a magyaros dolmányához illő szűk nadrágot és csizmát visel. Egyik kezével szintén a korlátra támaszkodik, s egy nyitott könyvet tart. (8.kép) (A két fotó levelekkel, indákkal díszített verzőja is azonos).²³ (9. kép)

Mikolasch a fennmaradt portrék tanúsága szerint alkalmazta a később is divatos „ferlauf” technikát, amint ez a szakállas, magyaros kabátot, rojtos selyem nyakkendőt viselő ismeretlen férfi képmásán látható,²⁴ de szívesen készített háromnegyed alakos ülő férfi portrékat is. (10. kép)

A Kékesi Ildikó által megőrzött Kozlovszky-Balogh család albumában két ilyen is található, melyek az 1860-as években készültek. A világos hajú, körszakállt és bajuszt viselő fiatal férfi a mellénye fölött magyaros kabátot visel, melynek zsinórozása az 1848-as honvédtisztek atillájára emlékeztet: két végén hurkolt, levarrt zsinórpár díszíti, a hurok felső hajtását

²² A fotók Kékesi Ildikó, Gárdony tulajdonai.

²³ TGYM Gy.sz.383. (2020)

²⁴ TGYM T.2006.12.1.

18. kép: Az Erzsébet tér 19. szám alatti Vízrendvay-ház (jobbra), ahol Auerbach Miksa és Kozmata Ferenc műterme működött. (Képeslap, Thúry György Múzeum)

galambkosár fedi, s a szótt, hosszú sorgombok alkalmazása is azonos a honvédtisztekével. (11. kép) Viselője nagy valószínűséggel részt vett a szabadságharcban vagy erős 48-as érzelmét akarta kifejezni viseletével.²⁵

Háromnegyedes ülő portrét készített Mikolasch mester – a hátoldalán olvasható felirat szerint – Cser Józsefről is. (12. kép) A felvétel valószínűleg a nagykanizsai születésű, „mindig zsinóros magyar ruhát viselő” Cser József tanítót (1837-1913) ábrázolja, aki gyermekként élte meg az 1848-49-es forradalmat és szabadságharcot, melyben városi őrmester apja (Cser József) és Ferenc bátyja is harcolt zászlótartóként, majd hadnagyként. Élményeit egy naplóban jegyezte fel, majd 1894 novemberétől 1895 októberéig a *Zalai Közlöny*ben megjelent cikksorozatban közölte. 1859-től Veszprémben tanított, s jelentős gyűjteményt hozott létre a szabadságharc erekleiből.²⁶

²⁵ A fotók Kékesi Ildikó, Gárdonyi tulajdonai.

²⁶ A hátoldalán olvasható felirat: „Cser Pepi b.”. TGYM T.2020.3.1. A fotót Tarnóczky Attila ajándékozta a gyűjteménynek. Cser Józsefről és a cikksorozatról lásd: Cser József: Nagykanizsa a szabadságharc alatt. Szerkesztette: Czupi Gyula. Czupi Kiadó, Nagykanizsa, 2009

Egy ismeretlen fiatalasszonyt ábrázoló egyszalagos portré – az öltözete alapján – valószínűleg az 1870-es évek elején (1860-as évek legvégén) készült. (13. kép)

Az 1868 körül divatba jött korai turnúrt visel (az alapj fölött egy hátrafelé redőzött kötényt, hátul a farnövelő párnával, ill. ráncolással és masnival emelték ki a formát), melyet a beállítás is hangsúlyoz. A felvételen – nagytáncos – észrevesszük az általa viselt nagyméretű fülbevalót, nyakláncot, gyűrűt és karperecet is. Különleges a felvétel verzója is, mely egy – a hajnalt, esetleg a haladást szimbolizáló – fátylát tartó ifjút ábrázol, aki fotográfiaikat szór.²⁷ Az ifjú alatt, levelekkel körbevett mezőben a „Mikolasch S. fényképezési üveg műterme a piarista templom mellett N. Kanizsán” felirat olvasható. (14. kép)

Vizitkártya-felvételein többféle verzót alkalmazott: a fényképezőgép mögött álló és portrét tartó két puttó alakja kétféle változatban is előfordul a litográfiaikon (15. kép), több felvételeinek hátlapját krémszínű alapon fehér indák és levélmotívumok díszítik, s van, amin csak

²⁷ A fotót közli: TARNÓCZKY 2020.155. Ugyanezt a verzót használta 1875 körül Kirscher Vince Budapesti fényképész is.

19. kép: A Fő út 1867-68 körül, Franz Völker klagenfurti fényképész felvétele (Thúry György Múzeum)

a nyomtatott felirat látható. Mindegyik változatban ugyanaz a magyar nyelvű felirat szerepel.

Legérdekesebb, s talán legmaradandóbb munkája azonban nem egy fotográfia, hanem – egy korabeli metszet alapján – 1861-ben készült olajportréja.²⁸ (16. kép) A Thúry György Múzeum képzőművészeti gyűjteményébe 1955-ben leltározták be ismeretlen „díszmagyaros férfi mellképe”-ként a Városi Múzeum 1945 előtti, régi anyagából. Hátoldalán a vászonra ragasztva magyar és német nyelvű nyomtatott felirat olvasható: „S. Mikolasch Maler & Photograph in Gr. Kanizsa. Felvállal mindennemű templom-, szoba és czimtábla festményeket ugymind minden befestési munkákat is.” (Ugyanez németül.)

Az 1913-tól Halis István, majd a múzeumőrnek kinevezett kegyesrendi tanárok által gondozott gyűjteményt a II. világháború alatt súlyos veszteség érte. A leltárkönyv, sőt a gépelt katalógusok is megsemmisültek, így nehéz volt a megmaradt műtárgyak meghatározása. A festmény 2016. évi restaurálása során Fazekas Gyöngyi festő-restaurátor segítségével – a korábbi metszeteket, portrékat követő ábrázolás alapján – sikerült beazonosítani az ábrázolt személyt: gróf Teleki Lászlót.

²⁸ TGYM Képzőművészeti Gyűjtemény K. 55.12.

A portré megfestésének történetét Halis Istvánnak a Horváth Gyula ügyvéd, hírlapíró tevékenységét ismertető, 1916-ban megjelent írásból ismerjük.²⁹

Gróf Teleki László 1861. május 7-i halála után – Halis írása szerint – gyászünnepet akartak rendezni Nagykánizsán is, de Szakonyi József rendőrkapitány megtagadta az engedélyt. A rendőrséget kijátszva ekkor egy mulatságra kértek engedélyt, amelynek bevételeiből „a festőművészet előmozdítása” céljából egy képet akartak festetni egy közintézmény részére.

A Zöldfa vendéglőben tartott összejövetelen népes közönség vett részt, ahol mindenki tudta, hogy mire gyűjtenek valójában. Emellett ekkor Horváth Gyula „Teleki László gróf halálára” címmel egy kis füzetet is kiadott. A multság jövedelméből és a felülfizetésekéből „hamarjában megfestették Teleki László arcképét”. A rendőrség értesülve erről, a festményt elkobozta. Halis István tudomása szerint Szakonyi József rendőrkapitány a saját lakásán tartotta hosszú ideig, majd – Deák Ferenc húsvéti cikkének megjelenése (1865) után – sokak meglepetésére a rendőrségi hivatalban függesztette ki.

²⁹ Horváth Gyula. Zalai Krónika 4. Szerk.: Halis István. Nagykánizsa, 1916. 278-285. Az írásra Tarnóczy Attila hívta fel a figyelmünket.

Hetivásári jelenet

Üdvözlét Nagykanizsáról

653 Alt & Böhm, Nagykanizsa Herm. Seibt, Meissen

20. kép: A Főtér (Erzsébet tér) nyugati oldalát elfoglaló, kerítéssel elválasztott Zöldfakert, ahol Exner Gyula, majd Nikolaus Stockmann fogadta megrendelőit. (Képeslap, Thúry György Múzeum)

A kép az I. világháború idején még a városi rendőrség hivatali szobájában függött. Későbbi sorsát nem ismertük, úgy gondoltuk, valószínűleg Halis István vagy a piarista tanárok múzeumvezetése idején került a gyűjteménybe.

A közelmúltban került kezembe a Városi Múzeum és Könyvtár 1919. május 2-től megkezdett Iktatókönyvének megmaradt címdoldala és első lapja, mely összesen kilenc sorszámozott, iktatott tételt tartalmaz 1919. július 12-ig.³⁰ A 8. sorszámú tétel a Városi Rendőrkapitányságot tünteti fel küldő hatóságként, s a tárgy: „Gróf Teleki László féle kép beszolgáltatása”. Az Elintézés módja és idejeként „Elismervény a városi r. kapitányságnak” bejegyzés szerepel július 5-i dátummal. Tehát a kép valóban Halis István múzeumvezetése alatt, 1919. július 5-én került a városi múzeumba. A II. világháború után (leltárkönyv híján) nem tudták beazonosítani, meghatározni, ezért került „díszmagyaros férfi mellképeként” a képzőművészeti gyűjteménybe.

Festett portré készítése a fényképészek körében ebben az időben nem volt egyedülálló. Több kanizsai fotográfus hirdetésében olvasható, hogy fényképek és platinotípiák mellett aquarell, pasztell- és olajképek készítését is vállalják. Décsey

³⁰ TGYM Tört. dok. tár 96.1171.

Ede 1882-ben, Istvánffy I. 1891-ben, Singer Sándor 1897-1898-ban több alkalommal, Mathea Károly 1897-ben ajánlotta ilyen „különlegességeit.”³¹

A Teleki-portrén kívül két, jeles városi polgárt ábrázoló műről van tudomásunk: a Dél-Zalai Takarékpénztár igazgatósága a bank alapításának 25. évfordulóján, 1895-ben az alapító elnök, Eperjesy Sándor arcképét festette meg Uher Ödön fényképpel; a nagykanizsai Ipartestület pedig 1930-ban korábbi elnöke, Bazsó József festett arcképét készítette el Vértes Antal fényképésmesterrel a tanácstermébe.³²

Mikolasch a fényképek készítése mellett templom- és szobafestészetre, „czég-festésre”, ajtó, ablakok mázolására, „fán és ércen aranyozások” elkészítésére is vállalkozott.

A fényképezésből származó jövedelme valószínűleg nem volt elegendő egyre bővülő családjá eltartására. Löwy Teréziával 1862-ben kötött házasságából négy gyermeke született, Gyula, Félix, Hermin és Elvira.³³

³¹ Zala 1882. október 21.5., Zala 1891. november 22.7., 1897. január 9.3., 1898. február 3., Zalai Közlöny 1897. november 20. 4.

³² Zalai Közlöny 1895. március 30.2., Benedek Rezső: A nagykanizsai Ipartestület ötven esztendeje. Nagykanizsa, 1936. 30., 37.

³³ Tudósítás Mikolasch (Mikolás) Sámuel haláláról. Zala 1902. június 5. 3.

21. kép: Nikolaus Stockmann – valószínűleg – nagykanizsai felvétele: Kisleány portréja a Grész család albumából (Göcseji Múzeum)

23. kép: Tersztyanszky József (1814-1888) sebész- és szülészorvos, 1843-tól a kanizsai járás tisztiorsosa, nevelési, közegészségi, gazdasági témájú cikkek, könyvek szerzője. Lingg Gyula felvétele. (Thúry György Múzeum)

A Lówy név ismert volt a városban, a család több neves tagja foglalkozott szállítmányozással, gabonakereskedelemmel. Lówy József kereskedő, biztosítási ügynök volt, Lówy Lázár pedig rőfös- és kendőkereskedő boltját vezette. Lówy Terézia – férjéhez hasonlóan – valószínűleg iparos családból származhatott, azonban nem ismerjük családi kapcsolatait, nem tudni, hogy – akár távoli – rokonságról vagy csak egyszerű névazonosságról van szó.³⁴ Atyja 1893 májusában bekövetkezett halálakor a *Zalai Közlöny*-ben megjelent „Gyász hír” felsorolja ugyan testvéreit: „Lówy D.M.” és „Lówy Mari férj. Hirschler Antalné”, de foglalkozásukat, lakhelyüket nem tüntetik fel. (A századforduló idején kiadott városi címtárakban önálló iparosként vagy kereskedőként, háztulajdonosként nem szerepelnek.)³⁵

Mikolasch Sámuel és Lówy Terézia gyermekeinek további sorsát alig ismerjük. Elvira lánya a század elején már Honig Lajos felesége, de lakhelyüket és a férj foglalkozását nem ismerjük.³⁶

Mikolasch Sámuel fiai közül Félix valószínűleg kereskedőnek állt. A *Zalai Közlöny* 1883 februárjában számolt be a Kereskedelmi Ifjak Önképző Egyletének – saját könyvtára javára – a Szarvas Szállóban rendezett hangversenyéről. A befejező darabban amatőr zenészként részt

³⁴ A Lówy család tagjairól lásd: Kaposi Zoltán: Nagykanizsa gazdasági fejlődése (1850- 1945). Nagykanizsa Városi Monográfia III., Nagykanizsa, 2014. 188., 201., 243. (A továbbiakban: KAPOSI 2014) és KUNICS 2014. 319.

³⁵ *Zalai Közlöny* 1893. május 20. 2.

³⁶ A 20. század elején kiadott városi címtárakban nem szerepel Honig Lajos neve. Zala 1902. június 5. 3.

24. kép: Halis István (1855-1927) érettségi vizsgájakor, 1875-ben készült portréja. Később jogász, városi tisztviselő, a városi könyvtár és múzeum első vezetője lett, író, helytörténész. Lingg Gyula felvétele. (Thúry György Múzeum)

vett ifjak között a „két Fischer és Zerkovitz” mellett felsorolják Mikolasch nevét is.³⁷ A hírlapíró a kereskedő ifjakat csak a családnevükön említi, így nem lehet tudni, melyik fiúról, Gyuláról vagy Félixről van szó. A későbbi adatok azonban valószínűleg Félix kereskedelmi tevékenységére utalnak.

1905 márciusában alapította meg önálló „gabona- és terménybizományi üzletét” Zágrábban, majd két év múlva „szállítói üzletággal” bővítette. A Zágrábi kir. törvényszéken bejegyzett cége adatokban egyedüli tulajdonosként és képviselőként Mikolasch Félixet tüntetik fel.³⁸ Kiterjedt

³⁷ Zalai Közlöny 1883. február 15.3.

³⁸ Központi Értesítő 1905. (30. évf.) 41.szám 754., 1907 (32.évf.) 8.szám 149.

kereskedelmi kapcsolataira utal, hogy a budapesti „Hungária nagy Szállodában” megszállt vendégek között a fővárosi *Az Újság* című lap 1906-ban és 1908-ban is megemlíti a Zágrábból érkezett Mikolasch Félixet.³⁹ A zágrábi Horvát Kereskedelmi Rt. felszámolója között is ott találjuk nevét 1910-ben, de a Nagy Magyar Compass szerint 1913-ban a „Banovina” Bányászati Rt. tíz fős igazgatóságának is tagja lett. Saját kereskedelmi vállalkozását 1913 őszén törölték a cégnyilvántartásból, az okát nem ismerjük.⁴⁰

A 19. század közepére Nagykanizsa már a Dunántúl egyik legjelentősebb települése volt. A népes kereskedőváros üzleteivel, a hetipiacokkal és az országos vásárokkal messze földről vonzotta a vásárlókat, viszonteladókat; jó üzleti lehetőséget jelentett a vándorfotográfusoknak és az ország más városaiban dolgozó fényképészeknek is, akik rövidebb-hosszabb ideig „fényirdát” nyitottak itt.

Az ekkor állandó fényképészként itt működő Mikolasch Sámuel és Lingg Gyula konkurenciájuként 1864 júliusában – a már említett – Auerbach Miksa és Kozmata Ferenc nyitotta meg üvegtermét a város főterén, a Vízlendvayházban (később Erzsébet tér 19.)⁴¹. (17-18. kép) A megyét bejáró Tömör Ferenc – a helyi lap beszámolója szerint – két másik vándorfotográfus mellett 1866 szeptemberében érkezett Kanizsára.⁴²

Az 1862-től St.Veitben, majd Klagenfurtban műtermet nyitó Franz Völker (? – 1908) vándorfotográfus is felkereste a várost 1867-68 körül. A Fő utat ábrázoló felvétele (előtérben egy szekér utasaival, körülöttük városiakok kisebb csoportja látszik) az egyik legkorábbi

³⁹ Az Újság 1906. május 16. 26., 1908. február 5. 25.

⁴⁰ Magyarország tiszti cím- és névtára 29.évf. 1910. 682., Nagy Magyar Compass 41/2. 1913. 1090., Központi Értesítő (39. évf.) 1914. 94.szám 2512.

⁴¹ Lásd a 7. jegyzetet. Auerbach és Kozmata egy Nagykanizsán készült felvételét a Göcseji Múzeum őrzi. Lásd: MEGYERI 2012. 237.

⁴² Lásd a 12. jegyzetet. Tömör Ferenc Nagykanizsán készült felvételét nem ismerünk. A Thúry György Múzeum gyűjteményében, Barbarits Lajos hagyatékában fennmaradt Tömör fotó Szombathelyen készült. (TGYM T. 2002.14.72.)

25. kép: Mikolasch Samu hirdetése, Zalai Közlöny, 1876. április 13.

fennmaradt városkép Nagykanizsáról. A fotó kartonján látható szárazbélyegző szerint készítője „Forogtaf-Atelier F.Völker, Klagenfurt”. (19. kép)

Franz Völker - „Buchbinder, Wanderfotograf und Landschaftler aus Klagenfurt” – klagenfurti könyvkötőként, vándorfényképészként és tájképfestőként hirdette magát az 1860-as években, majd 1874 körül Grazban rendezte be műtermét, ahol 1904-ig dolgozott, emellett az 1880-as években fiókműtermet tartott fenn Marburgban (Maribor) is.⁴³

A fotográfusok körében bevett szokás volt, hogy szükséges eszközeikkel „műutazásra” indulnak, felkerestek olyan városokat, ahol fényképezkedni vágyó közönséget remélhettek.

A legnevesebb mesterek is éltek ezzel a gyakorlattal.

Exner Gyula jeles pécsi fényképész 1872-ben a nyári hónapokban a főtéren, a Zöldfakernek nevezett népszerű séta- és mulatókertben felépített „kölséges és ízléses” „fényirdai helyiségben” fogadta a megrendelőit. Az 1870-es években Mohácson, Szigetváron, Eszéken is hasonló fiók-műtermetek működtek.⁴⁴ (20. kép)

A Zöldfakerti nyári mulatóhely a későbbi időszakban is vonzotta a fényképészeket.

1876 májusától a kiemelkedő szakmai tudású, udvari fotográfus címet elnyert, bécsi Nikolaus Stockmann nyitotta meg itt műtermét. Az 1860-1870-es években Kanizsa mellett megfordult Badenben, Salzburgban, Temesváron, Aradon, Belgrádban, majd Pancsován is, több mint húsz fiókirodát tartott fenn különböző családtagjaival (feleségével, lányával, vejével, unokaöcs-

⁴³ F. Völker: <https://sammlungenonline.albertina.at/biobibliographie/Default.aspx#49f90954-3fca-4344-a22a5dc0-9a8fb05b>. (Letöltve: 2019. március 10.) Völker felvétele: TGYM H. 78.3.1.

⁴⁴ Zala-Somogyi Közlöny 1872. június 9. 3., Magyar Nemzeti Múzeum: Fényképészek és műtermek adatai kutatóknak <https://mnm.hu/hu/muzeum/fenykepe-szek-es-mu-termek-adatbazisa> (Letöltve: 2017.10.22.)

csével) társulva.⁴⁵ A zalai Grész család két kislány tagját megörökítő felvételeit a Göcseji Múzeum őrzi. (21. kép) Nagy valószínűséggel Nagykanizsán készülhettek. Az egyikén jól látható az ideiglenes műterem háttéré, s a fotók verzóján olvasható adatok is ezt erősítik: unokaöccsével, Franz Stocklassal társulva 1870-től vezették Bécsben, a Kohlmarkt 1. alatt működő műtermet. A rövid kanizsai tartózkodás idején is ezt a verzót használta minden bizonnyal.⁴⁶

Mikolasch Samu legfőbb szakmai vetélytársa a városban egyértelműen Lingg Gyula volt, aki 1866 és 1875 körül működött itt.⁴⁷ Az 1860-as évekből származó, dátummal el nem látott felvétele keletkezésének idejére csak a hölgyek jellegzetes viseletéből (nagy méretű selyemkrinolin) lehet következtetni. Működése kezdetén használta valószínűleg verzóin a német nyelvű, „Julius Lingg Photograph in Gr.Kanizsa” feliratot. A színészmesterséget adta fel a fényképészet kedvéért. A bécsi Albertina Múzeum – fényképészek életrajzi adatait tartalmazó – adatbázisa szerint Julis Lingg „színész és fényképész” 1862-ben Münchenből érkezett Bad Ischlbe, ahol az Eglmoos kerületben dolgozott fotográfusként.⁴⁸

Nem tudni, hogy közvetlenül onnan jött-e Nagykanizsára, s pontosan mikor. A helyi lapban, a *Zala-Somogyi Közlöny*ben 1870 augusztusában megjelent rövid írás szerint „oly csinés és ízléssel azonosítja a hű arczképmásolatokat, hogy a méltó pártfogást s figyelmet kiválóan

megérdemli.”⁴⁹ A kis cikkből azonban nem derül ki, mióta dolgozik itt, érkezéséről nem tudósított a helyi sajtó.

1867-ben már biztosan a városban tartózkodott, hiszen itt született a 16. sorszámú városi házban Hermina Anna Josefa nevű leánya 1867. október 21-én. Az édesanya Pichl Luisa volt.⁵⁰ A Kereszteltek anyakönyvében ezen kívül csak a keresztelő és a keresztszülők nevét tüntetik fel (Neisz József és Pichl Elise). A szülők valószínűleg nem Nagykanizsán házasodtak össze, mert az előző években a házassági anyakönyvekben ennek nincs nyoma. A 16. sorszámú városi ház (később Fő út 21.) ekkor még földszintes volt, Zsombor Ferencné gróf Hugonnay Berta tulajdona.⁵¹ Valószínűleg itt bérelt lakást Lingg Gyula a családjának.

Műtermének helyét azonban nem ismerjük. Elképzelhető, hogy itt, a Fő úti épület udvari, északra néző szárnyában alakította ki. Valószínűbb azonban, hogy a város forgalmas Főterén, a Vízlendvay-házban található, már kész – a korábban említett, Auerbach Miksa és Kozmata Ferenc által 1864-ben megnyitott „fényképészeti üvegtermet” használta. Lingg működési éve alatt nem tudunk másik fényképészről, aki ott dolgozott volna. A Varga Testvérek (Varga János és György) csak 1879-1880-tól vették át a műtermet.

A műterem címét nem szerepelteti fényképei német, később magyar nyelvű verzóin sem, csak a város nevét tünteti fel. A magyar nyelvű hátlapokat díszítő litográfián a szárnyas oroszlánok által tartott magyar címer alá valószínűleg a kiegyezés után került – Ferenc József egyik uralkodói jelmondata – a „Viribus Unitis” (Egyesült erőikkel).

⁴⁵ Zalai Közlöny 1876. május 25. 2. és Magyar Nemzeti Múzeum: Fényképészek és műtermek adatai kutatóknak <https://mnm.hu/hu/muzeum/fenykepeszek-es-mutermek-adatbazisa> (Letöltve: 2017. 10.22.), <https://sammlungenonline.albertina.at/biobibliographie/Default.aspx#43565d93-8f0e-432c-805b-948c7eca6060> (Letöltve: 2020. április 10.) 16 bécsi fiókirodáját ismerjük.

⁴⁶ A Grész család albumáról lásd: MEGYERI 2012. 232. 237. Köszönöm, hogy a felvételt a rendelkezésemre bocsátotta.

⁴⁷ Magyar Nemzeti Múzeum: Fényképészek és műtermek adatai kutatóknak <https://mnm.hu/hu/muzeum/fenykepeszek-es-mutermek-adatbazisa> (Letöltve: 2017. 10.22.)

⁴⁸ <https://sammlungenonline.albertina.at/biobibliographie/Default.aspx#78080370-c350-4035-a198cda64da3f70>

⁴⁹ Zala-Somogyi Közlöny 1870. augusztus 27.3.

⁵⁰ Lingg Hermina Anna Josefa keresztelési anyakönyve <https://www.familysearch.org/ark:/61903-3/3:1:9Q97-YSJ8-C3R?i=411&cat=372277> (Letöltve: 2020. április 23.) Az adata Tarnóczky Attila hívta fel a figyelmemet, melyért ezúton szeretnék köszönetet mondani.

⁵¹ 1913-ban az épületet özv. Kéész Józsefné vásárolta meg, átépítése után itt működött tovább a Fő út 13. alól átköltöztetett szállodáját, az Új-Rózsa Szállót. KUNICS 2014. 295. és KUNICS Zsuzsa: A Deák tér története a város fejlődésének tükrében. Zalai Múzeum 4. Zalaegerszeg, 1992. 211.

Fényképezőgépe örökítette meg a város neves polgárait: az első, 1868-ban választott polgármestert, Halvax Józsefet (22. kép), Tersztyanszky József sebész- és szülészorvost, aki 1843-tól a kanizsai járás tisztiorvosa (23.kép), Farnék Kálmán gyógyszerészt és a fiatal, érettségiző Halis Istvánt is 1875-ben (24. kép).⁵² Több, az 1870-es évek elején készült, jelölt felvételt őrzünk tőle, de az 1875. júniusi dátum az utolsó. Lingg Gyula további sorsát nem ismerjük, nem tudni, feladta-e műtermét vagy a mesterségét. A helyi lapok nem tudósítottak sem a távozásáról, sem a haláláról, és a magyar, illetve osztrák, fényképészek életrajzi adatait tartalmazó összefoglalók sem tesznek róla említést az 1875 utáni időszakból.

Talán épp Lingg Gyula távozása vagy visszavonulása készítette Mikolasch Sámuel arra, hogy 1876-ban átköltözzön a Fő térre. 1876 márciusától már a „Zöldfa vendéglő átellenében”, a tér északi részén álló – lakásoknak, üzleteknek, számos iparos műhelynek helyt adó – ún. Csoportházakban lévő lakása szerepelt a hirdetésekben. (25. kép) A „legsikerültebben készített” fényképek mellett továbbra is ajánlotta olaj-, szobafestő és mázoló munkáját is, s „a legújabb falí-minták és dúsvalasztékú kárpitok birtokában” elvállalt díszítéseket és kárpitozást is.⁵³

A fényképész mesterségből származó jövedelméről a Soproni Kereskedelmi és Iparkamara 1876. évi jelentése szolgál némi ismerettel. A statisztikai jelentés szerint ebben az időben 349 ipari vállalkozás működött a városban (846 főt foglalkoztattak), közöttük 1 fényképész mestert említenek 1 segéddel, aki 12 forint kereseti adót fizetett. Az egy vállalkozásra jutó átlagos kereseti adó Nagykanizsán ekkor 13 forint volt. A fényképész munka – ha nem is kimagasló – de jó megélhetést biztosított.

A megyében ekkor egyedül Keszthelyen működött egy fényképész, segéd, tanonc, egyéb kisegítő nélkül, és egy kissé szerényebben is keresett. Jövedelme után 10 forint kereseti adót fizetett.⁵⁴

A fényképezés a század utolsó harmadára már vonzó, jól jövedelmező szakmává vált Magyarországon is. Az 1880. évi gazdasági statisztika szerint már 284 önálló fényképész működött hazánkban, közöttük 5-10 nő. Egy évtized múlva – Turócz és Nagyküküllő kivételével – már az ország minden vármegyéjében jelen voltak; a 371 fotográfus több mint negyede azonban a fővárosban dolgozott.⁵⁵

Az 1880-as évek elején – a helyi lapokban megjelentetett hirdetési alapján – Mikolasch Samu fényképészként is működött még, de 1886 januárjától már csak festőként ajánlotta magát.⁵⁶ A falfestést valószínűleg művészi színvonalon űzte. Erre jó példa, hogy a Polgári Egylet a fennállása 50. évfordulójára, 1885-re elkészült új székházát, díszes műtermét, kártya-társalgó termeit vele festette ki.⁵⁷

Mikolasch felismerte a helyi sajtó adta reklámlehetőséget, és 1862 és 1896 között számos alkalommal hirdetett a Zala-Somogyi-, majd Zalai Közlönyben, s az 1876-tól induló Zalában. Idős korában, az 1890-es években megjelenő hirdetésekben nevét magyaros írásmóddal, Mikolásként használta. 1896 decemberében a Zala hasábjain „boldog új évet” kívánva köszönte meg a város és vidéke „előkelőségeinek”, a „társulatoknak” és a „nagyérdemű közönségnek” az addigi kegyes pártfogást és kérte a további támogatást. Aláírásaként „Mikolás Samu templom-, cég-, olaj-, szoba-, épület és bútor-festő” olvasható. Több mint ötven éven keresztül vezette vállalkozását, a tényleges munkát azonban ekkor valószínűleg már nem maga végezte.

76 éves korában, 1902. június 1-jén Nagykanizsán, az Erzsébet tér 24. szám alatti lakásukban (a Csoportházakban) hunyt el. A város ismert, tisztelt polgárát, jeles iparosát veszítette el. Haláláról mindkét helyi lap megemlékezett, a Zalai Közlöny hírlapírója „városunk egyik legrégebb és legbecsültebb iparosára”-ként méltatta.⁵⁸

⁵² Thúry György Múzeum (a továbbiakban TGYM) T. 2006.4.1., T.2006.7.1., ADF Belus-album 13.a., Gy.sz.325 (2018)

⁵³ Zalai Közlöny 1876. március 1.2., március 9.4., április 13.4., 1881. február 27.4.

⁵⁴ A Soproni Kereskedelmi és Iparkamarának a Nagym. M. K. Földművelési, Ipar- és Kereskedelmi Ministeriumhoz intézett 1876-ik évi statisztikai jelentése. II. rész - I. füzet. Sopron, Romwalter Károly nyomása, 1878. 538-542., 416-417., KAPOSÍ 2014. 147.

⁵⁵ SZILÁGYI 1996.209.

⁵⁶ Zalai Közlöny 1881. február 27. 4., 1886. január 30. 4.

⁵⁷ Zala 1887. február 6.2.

⁵⁸ Mikolás Sámuel halotti anyakönyve: <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3357-9TMR-SRX?i=238&wc=9232-L2S%3A40679501%2C50104401%2C41268201&cc=1452460> (Letöltve 2020. március 20.), Zala 1902. június 5.3., Zalai Közlöny 1902. június 7.2.